

การศึกษาไทยที่ยังไม่ยอมยับยั้งการทำลายตัวเอง

.....ระพี สาคริก

เมื่อวันอังคารที่ 14 สิงหาคม 2532 ในพิธีเปิดการประชุมสัมมนาเรื่อง "แนวทางการจัดการศึกษาในอนาคตก" ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นประธานในพิธีเปิด ได้กล่าวอย่างซื่อสัตย์ซื่อค่า สรุปความตอนสำคัญตอนหนึ่งว่า ขณะนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติไปเรียบร้อยแล้ว ให้ขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีก 3 ปี คือ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี

ผู้เขียน หันไปมองหน้าเพื่อนที่นั่งอยู่ใกล้ ๆ และปรารภว่า "เสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยไม่แห่ง พรายอะไรออกมาให้ประชาชนทราบกันก่อนบ้างเลย" เพื่อนผมคอยสวนกลับมาทันทีว่า "ขึ้นบอกรักคุณ เราคิดกัน" พูดแล้วเขาก็หัวเราะเบา ๆ ในลำคอ ส่วนผมเองก็นึกอนาใจ เด็กไทยอยู่ในใจ

ใจหนึ่งก็เข้าใจและยอมรับสภาพความจริงว่า ประชาชนไทยของไทย ยังล้มลุกคลุกคลานอยู่เช่นนี้ กลุ่มใดที่ซึ่งก็คือ "คุณ" เมื่อเข้าไปอยู่ในอำนาจ ย่อมแอมชุกแอมชอนทำอะไรที่ไม่ฟังเสียงจากกระแสรบค้ำล่าง ยิ่งระแวงว่า อาจมีการคึกคักกัน ก็เลยงุบงิบทำ เพราะอะไรหรือ "ก็เพราะคึกคัก" ซึ่งยังละไม่ได้มันเอง

เป็นปัญหาในรากฐานเดียวกันกับเรื่องกล้วยไม้ที่เกิดขึ้นเมื่อ 2 ปีก่อน อยู่ ๆ ก็ประกาศออกมาว่า ควบคุมห้ามส่งต้นกล้วยไม้ออกต่างประเทศทั้งหมด เพราะเกรงว่าชาติอื่นจะนำไปปลูกแข่งกับเรา" แทนที่จะกลับทิศทางการคึกคักหน่อยว่า ยิ่งชาติอื่นนำไปปลูก เรายิ่งได้เปรียบ หากเราเร่งพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ เร็วไป แต่ควรระวังชาติอื่นจะมาปลูกบนแผ่นดินเราเอง ควรเร่งปรับปรุงตัวให้มากขึ้น ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไรบอกได้แก่ว่า การผลิตกล้วยไม้จากไทยกำลังมีพลังต่างชาติเข้ามาแย่งมากขึ้น และจะมากยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

เรื่องกล้วยไม้ในขณะนั้น ได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายคณะรัฐมนตรีของกลืนสิ่งที่คายออกมาแล้ว กลับเข้าไปอีก แม้ผู้เขียนจะมีส่วนร่วมทูลเกล้าฯ เพราะมองระยะยาว แต่ก็ต้องยอมรับและเข้าใจว่า หลังทูลเกล้าฯ จากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เฉพาะหน้า ก็มีไม่น้อยที่ป่น ๆ อยู่ด้วย นั่นคืออุสาหกรรมที่สอนให้เห็นว่า บางครั้ง การเห็นปัญหาเฉพาะหน้า ถ้าใช้ให้ถูกทิศทาง ก็สามารถเป็นแนวร่วมในการช่วยแก้ปัญหาได้ แต่การศึกษาเป็นเรื่องระยะยาว การทูลเกล้าฯ เพื่อแก้ปัญหา คงขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลผู้มองการณ์ไกลมากกว่า

รัฐมนตรี ว. ได้กล่าวถึง เหตุผลที่มีการขยายการศึกษาภาคบังคับครั้งนี้เป็นตัวอย่างไว้ด้วยว่า เพราะเกรงบริษัทอุตสาหกรรมต่างชาติที่มาลงทุนในไทย รับเด็กไทยเข้าทำงานน้อยเกินไปประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง กล่าวในเชิงที่สะท้อนความรู้สึกไม่สบายใจกับพฤติกรรมที่เห็นว่า เด็กไม่เรียนหนังสือเพราะพ่อแม่อยากให้ลูกออกไปหางาน

ทั้งสองเหตุผลสะท้อนให้เห็นสำคัญที่ทวนกระแสสังขารของชีวิตไทยอย่างสำคัญ ประการแรกก็คือ "ต้องการผลิตชีวิตคนไทยออกไป เป็นทาสรับใช้ต่างประเทศ" ตามกระแสนโยบายและการปฏิบัติที่เค้นซูดอยู่ในปัจจุบัน ประการที่สอง เป็นการแสดงความรู้สึก "รังเกียจ และสะท้อนนโยบายที่ปฏิเสธชีวิตการทำงานของไทย" ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันกับสภาพพื้นดินและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของเราเองมาแต่อดีต" โดยเฉพาะประเด็นที่สองนี้ มีความลึกซึ้งและน่าให้ "ดู" "กันแท้" ซึ่งเป็นความสำเร็จในการ ถิ่นมาชาติบ้านเมืองที่แท้จริง หาก

แต่ละคนสามารถมองเห็นคุณค่าด้วยภูมิปัญญาตนเอง ดังเช่นที่รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้นั่งอยู่ในที่ประชุมสัมมนาด้วย กล่าวเน้น"ภูมิปัญญาชาวบ้าน"อยู่หลายครั้ง

ผู้เขียนขอกล่าวเสริมว่า คำว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หากใช้สิ่งที่ผูกพันเอาไว้ด้วยเงื่อนโซทางวิถีที่ว่า จะต้องเป็นคนผู้ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทไม่ หากมีอิสระที่จะเกิดขึ้นแก่ใครก็ได้ แม้คนที่ถือกำเนิดอยู่ในกรุง ที่สามารถรู้ได้ถึงสังขรณ์ที่แท้จริงของชีวิตคน เพราะเราปฏิเสธชีวิตและวัฒนธรรมไทย ที่ถือการทำอะไรทำนาเป็นรากฐานใช้หรือไม่ ที่ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหา กระแสของคนชนบทที่เข้ามาสู่เมืองกรุง และทำให้ปัญหาอาชญากรรม ภาวะแวดล้อม และอื่น ๆ ประดัง เข้ามาทับถม ทำชีวิตตนเองของไทย

เพราะเราขาดการรู้ตนเองใช้หรือไม่ ที่ทำให้เรากล่าวอ้างเสมอ ๆ ว่า เพราะเด็กไม่เรียนหนังสือ ในโรงเรียนซึ่ง เป็นรูปแบบที่คนกรุงหยิบยื่นไปให้ ในเมื่อเขาทั้งหลายต้องการออกไปทำนา คนกรุงอีกนั้นแหละ ที่ไม่รู้จักใช้จุดที่เขาต้องการอยู่ในรากฐานจิตใจให้เป็นประโยชน์โดยให้โอกาสการศึกษาได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากจุดนั้น ซึ่งวัฒนธรรมไทยก็ไม่สูญเสีย การศึกษาก็จะขึ้นมาบนรากฐาน"การพึ่งพาตนเอง"ที่เราแต่ละคนต่างก็กล่าวกันด้วยความปรารถนา ส่วนจะเปลี่ยนไปเป็นอุตสาหกรรม เมื่อถึงช่วงเหมาะสมควร เป็นไปได้

การจะรู้ได้ว่า ชีวิตและความประสงค์ของคนในชนบทนั้นสำคัญมาก และนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้แทนการกล่าวอ้างอย่างจริงจัง ผู้ที่เกี่ยวข้องในฐานะที่มีโอกาสและอำนาจ ควรนำตนเองลงไปคลุกคลี ทำความเข้าใจจากบรรยากาศที่เป็นจริง จะสามารถหาคำตอบได้ด้วยตนเองว่า วิธีการที่จะทำให้รากฐานไทยที่แท้จริงได้รับการพัฒนาขึ้นมาจนทำให้คนได้ชื่อว่ามีการศึกษา และเป็นการศึกษาที่อยู่บนรากฐานจริงนั้น ควรกระทำอย่างไร และความคิดตนเองก็จะมีโอกาสบูรณาการยิ่งขึ้นไปด้วย

การพัฒนาความคิด เป็นเป้าหมายสำคัญที่บ่งชี้ความสำเร็จของการจัดการศึกษา เราต่างก็เตือนสติครูในโรงเรียนอยู่ทุกเมื่อเชื่อกันว่า"การใช้วิธียึดเยี่ยมบังคับ คือการทำลายบูรณาการความคิดของเด็ก" ในค่านิยมธรรม เราก็น่าจะเห็นว่า"การบังคับยึดเยี่ยม เป็นการกำหนดวิถีการส่งเสริมอัครกายในคน" และในค่านิยมธรรมชาติที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน "สิทธิเด็กมีรากฐานอยู่ที่การรู้หน้าที่ที่แท้จริงของผู้ใหญ่" ซึ่งหมายถึง หน้าที่ภายในจิตใจสำนึก มีสังขรณ์ของชีวิตเป็นรากฐาน ไม่ใช่หน้าที่ที่อำนาจข้างนอกมาจ้าง

ผู้เขียนขอกล่าวว่า มองที่หลักการ ไม่มีเจตนารมณ์ที่จะทำหมิ่นเกียรติที่เป็นตัวบุคคล หรือ กลุ่มบุคคล ผู้สมัครเข้าไปเป็นรัฐมนตรี แต่เมื่อวิถีทางมันซ้อนกันอยู่ การนำมาผูกพันกัน คงเป็นเรื่องภาวะจิตใจของแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกัน ท่านจึงกล่าวว่า"กรรม เป็นภาวะเงื่อนโซที่อยู่ในจิตใจของแต่ละคนเป็นธรรมชาติ" หากมีความจริงใจที่จะร่วมมือกันแก้ไข ในฐานะคนไทยด้วยกัน ใครมองเห็นทางว่า อยู่อย่างอิสระจะสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ ก็มีสิทธิที่อยู่จุดนั้น ใครคิดว่าขึ้นไปสู่อำนาจไปสู่อำนาจของจ้อกจี้ จะช่วยแก้ปัญหาได้ก็ขึ้นไปตามวิถีทาง แต่เมื่อขึ้นไปสู่ภาวะที่มีเงื่อนโซเป็นข้อจำกัด ก็ย่อมได้รับผลกระทบจากเงื่อนโซอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น หากทุกคนมีจิตผูกพันกับส่วนรวมจริง ๆ.

สง น.ส.พ.สยามรัฐ รายวัน

16 สิงหาคม 2532